

**Indsatsområde Isefjord.
Tuse – Mårsø Enge
Referat af lodsejermøde nr. 2**

Afholdt: Torsdag den 19. juni 2008 i Hagested Forsamlingshus

Deltagere: Arne Jørgensen, (AJ) SNS, Vestsjælland
Peer Skaarup, (PS) SNS, Nordsjælland
Ida Dahl Nielsen, (IDN) SNS, Nordsjælland
Mogens Lindhardtsen (ML) SNS, Nordsjælland
Morten Holme, (MOHO) Holbæk Kommune
Bente Meehan Holbæk Kommune
Søren Christiansen, (SC) Landboforeningen Gefion
Peter Mæhl (PM) Rambøll
Henrik Mørup Petersen(HMP) Rambøll
Erik Blaabjerg Direktoratet for FødevarerErhverv
A.M.Hvass (AMH)
Kaj Hardis (KH)
Hanne Hardis (HH)
Kristian Klinck Hardis (KKH)
Ditte Hass Hansen (DHH)
Jesper Hass Hansen (JHH)
Laurs Jørgen Pedersen (LJP)
Kim Bæver (KB)
Kaj Rasmussen (KR)
Jørgen Steen, (JS)
Anders Pedersen, (AP)
Hans Chr. Nielsen, (HCN)
Poul Dresler, (PD)
Dorthe Dresler (DD)
Edith Andersen, (EA)
Pernille Ravnsbæk Dijohn, (PRD)
Henrik Stray Dijohn, (HD)
Lars H. Schandorff, (LHS)

Leif Nygaard Jensen, (LNJ)
Leif Engsbye, (LE)
Bjørn Ovesen (BO)
Claes Tornhagen (CT)
Stig Tornhagen (ST)
Lars Boye Olsen (LBO)
F. Nielsson (FLN)

Dagsorden:

1. Velkomst og ordstyrer
v/ Arne Jørgensen, skovrider i Skov- og Naturstyrelsen, Vestsjælland
2. Status for projektet
v/ Peer Skaarup, projektleder i Skov- og Naturstyrelsen, Nordsjælland
3. Den tekniske forundersøgelse
v/ Peter Mæhl og Henrik Mørup-Petersen, Rambøll
- 3a. Landbruget og Miljømålsloven.
v/ Søren Christiansen, Landboforeningen Gefion
4. Den ejendomsrættlige forundersøgelse.
v/ Erik Blaabjerg, Direktoratet for FødevarerErhverv
5. Spørgsmål og svar
6. Opsamling – og den videre proces

Ad. 1. Skovrider Arne Jørgensen, SNS Vestsjælland, bød velkommen og orienterede kort om mødet. Hovedformålet er først og fremmest en orientering om udfaldet af de tekniske og ejendomsrættlige forundersøgelser. Der er tilføjet et ekstra punkt 3a til den udsendte dagsorden. AJ præsenterede de tilstedeværende fra Skov- og Naturstyrelsen, Rambøll, Holbæk Kommune, Direktoratet for FødevarerErhverv og Landboforeningen Gefion.

Ad. 2. Peer Skaarup orienterede om status for projektet.

Rambøll har vundet opgaven om rådgivningen i forbindelse med Tuse-Mårsø Enge og har udarbejdet en teknisk forundersøgelse.

Direktoratet for FødevarerErhverv har stået for at udarbejde en ejendomsrættlig forundersøgelse.

Skov- og Naturstyrelsen finder at det er et godt projektforslag der er kommet ud af den tekniske forundersøgelse og styrelsens opgave er nu at søge at gennemføre projektet ved frivillige aftaler mod erstatning. De økonomiske forudsætninger for at lave et projekt i Tuse-Mårsø Enge er til stede nu med finansiering fra "miljømilliarden".

Projektet skal ligesom de øvrige projekter under Miljømilliarden bidrage til:

- opfyldelse af EU's Vandrammedirektiv og NATURA2000-direktiver
- Reduktion af kvælstof- og fosforudledning
- Brede naturhensyn
- Bedre muligheder for friluftslivet

Projektet er organiseret med en styregruppe, projektgruppe og følgegruppe. Følgegruppen har hidtil dækket hele indsatsområde Isefjord, men fremover nedsættes følgegrupper for de enkelte delprojekter. I den forbindelse opfordres 2-3 lodsejerrepræsentanter til at indgå i følgegruppen for Tuse-Mårsø Enge.

19 projekter inden for Indsatsområde Isefjorden har været med i vurderingen, og der arbejdes i øjeblikket videre med de 3 projekter: Løvenborg, Tempelkrog og Tuse-Mårsø Enge.

Tidsplan for gennemførelse af projekterne er udarbejdet på baggrund af ønsket om at være færdige med projekterne til den 31. december 2009. Indtil videre er tidsplanen holdt, men vil formentlig blive sværere at holde i de kommende faser, så man vil sandsynligvis blive nødt til at køre videre i 2010 og -11

Ad. 3. Peter Mæhl præsenterede Rambølls projektforslag. Rambøll har tillige vurderet, hvad projektforslaget vil betyde for området.

Henrik Mørup Petersen gennemgik de konkrete tiltag, der i øvrigt ses på det kort, der er udsendt til alle lodsejere. Der indgår nedenstående konkrete tiltag i projektforslaget:

Gravning af nyt forløb

Når man ser på luftfotokort kan man se, at Tuse Å tidligere har haft et andet forløb, men det er mere end 120 år siden, at åen er forlagt. Det foreslås at lægge vandløbet tilbage i det oprindelige forløb og lade den slynge sig gennem de laveste partier af ådalen frem til sammenløb med Mårsøgrøften. Åen vil komme til at ligge kun lidt under engens terrænniveau. Efter motorvejsbroen ændres vandløbets forløb ikke.

Gennembrydning af dige

Nedstrøms for Åkalvebro gennembrydes diget, så der kan etableres våde enge her ved høje vandstande i Tuse Å, især om vinteren.

Der er større vandføring om vinteren end om sommeren, og derfor vil vandet i hele projektområdet stå næsten oppe i overfladen om vinteren og bevirke en stor omsætning af kvælstof.

Forskellen mellem de eksisterende og de fremtidige afvandsforhold er ca. 25 – 50 cm ved en normal vintersituation.

Det er beskrevet hvilke arealer der bliver påvirket af højere vandstand som følge af projektet. Upåvirkede arealer skal have en drændybde på mindst 1 meter for at kunne dyrkes i omdrift.

Der er udarbejdet forslag til sikring af de få huse der ligger lavt, så de ikke påvirkes af højere vandstande i området.

Der har været stillet spørgsmål til arealerne opstrøms Tusebroerne. I dag er der et stryg ved Tusebroerne. Projektet vil betyde en vandstigningsstigning på ca. 10 cm på arealerne umiddelbart opstrøms Tusebroerne. Der ligger et areal her, der er pumpet, og det vil være en god ide at der f.eks. laves et dige, der sikrer mod oversvømmelse.

Hvis området fremover afgræsses eller der tages høslæt opnås den bedste fuglelokalitet.

Sluseanlægget.

Der er 8 sluseporte med tophængte sluser. Ved normale vandføringer vil vi kun bruge de 2 sluseporte. Det er samtidig gunstigt for fiskenes vandring, bl.a. ørred, da portene vil åbne mere end i dag. Ved højere vandstand vil flere af sluseportene åbne. Ved de helt store vandføringer vil alle sluseportene komme i funktion.

Der er gennemført beregninger på forskellige højvandssituationer i fjorden i kombination med forskellige vandføringssituationer i åen og beregningerne viser at de ekstreme oversvømmelseshændelser ikke bliver værre end de er i dag. Den højeste vandstand i Isefjord når en vandstand op til ca. 1 meter over dagligt vande 1 gang om året og optræder kun i et kort tidsrum. Der er regnet på, hvordan vandet stuer op i vådområdet, hvis sluseportene er helt lukket på grund af højvande i fjorden. En graf i forundersøgelsen viser dette. Vandet vil ikke kunne stige til mere end 1,25m DNN. Det svarer til at asfaltvejen i østenden bliver våd. Ingen bygninger bliver oversvømmet ved 1,5 m

Eventuelle klimaforandrings betydning er også vurderet. Vintrene bliver varmere og vådere, hvilket vil betyde en større middelvandføring i denne periode, men det kompenseres af, at der samtidig vil blive mindre snedække og derfor færre tøbrudshændelser, som forårsager meget store afstrømninger.

LHS fremhævede at "chockafstrømning" fra byernes befæstede arealer giver større øjebliksafstrømning ved kraftig nedbør og at indsnævring af ålejet ved Tuse Bro med udlagte sten og dårlig grødeskæring giver problemer.

HMP svarede at hele projektområdet kan indeholde 300.000 m³ vand. Det at vi laver disse vådområder giver en større robusthed over for store vandmængder. Stryget ved Tusebroerne har ikke noget med dette projekt at gøre.

LHS: I ændrer på naturen. Hvordan definerer I egentlig natur og naturgenopretning i forhold til projektet?

PM svarede at det vi normalt kalder natur i Danmark i virkeligheden er halvkultur med ekstensiv drift, men med projektet bliver der bedre muligheder for plantelivet og dyrelivet til at udvikle sig under mere naturlige forhold. Naturtyperne, bl.a. engene, vil være afhængige af pleje i form af slæt eller afgræsning.

Ad 3a. Søren Christiansen, Landboforeningen Gefion, redegjorde for EU's vandrammedirektivs og miljømålslovens konsekvenser for landbruget. Processen forløber fra 2003 til 2015 hvor miljømålene skal være opfyldt, dog med mulighed for 2 x 6 års fristforlængelse.

Vi havde i efteråret 2007 en idefase, hvor folk kunne spille ind med ideer til tiltag. Man har fra landbrugets side kommet med en række indspil.

22. december 2008 kommer forslag til vandplaner. De vil indeholde de overordnede tiltag, der skal til for at opnå de mål der er for de enkelte vandområder. Holbæk Kommune skal efterfølgende udarbejde handleplaner for, hvordan man skal nå de pågældende tilstande. Handleplanerne skal være gennemført og god biologisk tilstand være opnået i 2015, men der er mulighed for forlængelse frem til 2027.

Konsekvensen for landbruget er bl.a. at der vil være arealer der bliver udpeget som sårbare, -typisk lavbund og vandløbs-nære arealer. Næringsstofudledningen skal begrænses yderligere og landbruget skal medvirke til forbedring af vandløbs-kvaliteten mm. Etablering af våde enge er en af de måder, der virkelig kan fjerne kvælstof. Andre miljøforbedrende tiltag kan være f.eks. etablering af randzoner, efterafgrøder og begrænsning af ammoniakfordampning fra staldanlæg.

SC fremhævede at han ikke er med for at promovere dette projekt, men for at skabe et vidensgrundlag, så lodsejerne i området har et bedre beslutningsgrundlag. SC tror ikke at diskussionen om Tuse-Mårsø Enge vil stoppe, hvis vi siger nej nu. Processen om EU's vandrammedirektiv og miljømålsloven vil køre videre og Holbæk Kommune vil blive nødt til at tage projektet op igen i 2010.

LE var enig heri og spurgte til Holbæk Kommunes holdning til dette projekt?

MOHO bekræftede at Holbæk Kommune skal lave disse handleplaner i 2010. Kommunen er naturligvis interesseret i at få gennemført projektet nu, hvor der er økonomiske midler fra staten til det.

HD spurgte om det stopper her, eller om man risikerer at der kommer nye krav hvert 5. år.

SC: Det kan der ikke svares på. Landbruget startede med at få en vandmiljøplan midt i 80'erne, og nu er vi i gang med vandmiljøplan 3. Det er jo en politisk beslutning. Vi har ikke i dag den endelige målsætning fra EU som vi skal styre efter, hvilket vi finder urimeligt. Vi må forvente at kravene ligger i nærheden af regionplanens målsætninger.

HD: Hvem arbejder for landbruget – for at vi ikke bliver oversvømmet?

SC: Landbrugsorganisationerne har sat store ressourcer ind på at varetage landbrugets interesser bedst muligt, men vi er nødt til at pege på de mest sårbare arealer til ekstensivering af landbrugsdriften og arbejde på, at der så bliver mere ro til at drive landbrug andre steder.

LHS: Man kan se tydeligt se spildevandsudløb, der hvor de ender i Isefjorden.

SC: Det er jo en af de ting vi har påpeget - at kommunernes spildevandsforhold skal være på plads inden landbruget står for skud.

Ad. 4.

Erik Blaabjerg, Direktoratet for Fødevarerhverv, Jordfordelingssektionen, redegjorde for den ejendomsmæssige forundersøgelse. Projektforslagene er drøftet med hver enkelt lodsejer og EB takkede for den gode modtagelse rundt på ejendommene. Undersøgelsens formål er at belyse:

- 1 Hvilke bedrifter kendetegner området ?
- 2 Hvilke konsekvenser har projektet for områdets bedrifter ?
- 3 Er der opbakning til projektet ?
- 4 Størrelsen på den samlede erstatning.
- 5 Behovet for erstatningsjord.
- 6 Mulighed for at gennemføre projektet i forhold til lodsejerne.

Hovedkonklusionen er at:

3 ejendomme har bygninger og anlæg beliggende meget tæt på projektområdet. Hobbylandbrug, sommerhus og skydebane.

1 bedrift med husdyrproduktion påvirkes med inddragelse af mere end 22 ha i projektområdet.

14 ejendomme driver jorden selv og har mellem 0,5 og 5,0 ha i projektområdet.

Mange af projektarealerne har 10- eller 20-årige MVJ-aftaler.

3 bedrifter - hvoraf 1 har husdyrproduktion - har stillet krav om erstatningsjord som en betingelse for deltagelse i projektet, i alt ca. 44 ha.

Nogle af kravene til erstatningsjord drejer sig om helt bestemte arealer og kan være med til at vanskeliggøre projektet.

Et overslag på det samlede erstatningsbeløb for 132 ha er 9,8 mio. kr. eller ca. 75.000 kr. pr. ha i gennemsnit, varierende alt efter påvirkningsgrad.

Opbakning fra lodsejere:

60 % er positive over for projektet

10 % er principielt positive men stiller svært håndterlige krav

30 % er modstandere og de fleste modstandere er kategorisk afvisende overfor projektet

Kan projektet gennemføres?

1. Erstatningerne er ikke højere end man kan forvente i ethvert andet projekt

2. Der skal kun skaffes erstatningsjord til 3 lodsejere og 44 ha er ikke en skræmmende mængde

3. Projektet kan ikke forventes gennemført udelukkende med frivillige aftaler

LNJ oplyste at eje et areal der er inden i området, men har ikke fået besøg

EB: Det må være en fejl som vi straks skal råde bod på.

Ad. 5 Efter pausen var der mulighed for spørgsmål og svar.

BO spurgte hvad der sker med de tilskud til våde arealer der oppebæres i dag hvis projektet gennemføres.

EB svarede at de typisk 20-årige aftaler ophæves og afløses af varige aftaler og at de omregnes til erstatning.

CT spurgte om man kunne forestille sig, at man kun laver projektet i den øvre del og tager den nederste del fra og bevarer ådigerne.

HMP svarede at det kan man godt, men at man i så fald skal man hæve digerne. Projektet vil blive ringere af det, da den største kvælstofomsætning ligger i den nederste del af projektet mellem Åkalve Bro og fjorden.

HD spurgte om projektet udløser nye å- og søbeskyttelseslinier

MOHO svarede at permanente søer over 3 ha afkaster søbeskyttelseslinie på 150 meter fra bredden, men at der ikke vil komme søer i området med søbeskyttelseslinie. Åbeskyttelseslinien 150 m fra åen vil blive ændret, så den følger det nye leje. Beskyttelseslinien giver restriktioner ved nyopførelse af bygninger og nyplantninger af træer, men ikke ved bygninger til landbrugsmæssig drift.

HD spurgte om EU tilskud og betalingsrettigheder. Kan de opretholdes?

EB svarede at hvis man har nogle arealer med betalingsrettigheder i dag, skal det økonomisk erstattes hvis der efterfølgende ikke kan lægges betalingsrettigheder på det pågældende areal. De er en del af erstatningen.

SC tilføjede at de rettigheder man har i dag foresætter hvis arealerne ikke decideret kommer til at stå under vand. En 2.200 kr's rettighed fastholdes, hvis arealet kan udnyttes til græsning eller til slæt. Inden for projektområdet vil der være en række arealer med betalingsrettigheder til græs. Disse tilskud er stigende i de kommende år.

PRD: Hvis man går med nu, hvordan er man så sikret mod at man ikke fremover skal afgive mere jord, eller resten af ejendommen, til den slags projekter?

MOHO svarede at man selvfølgelig ikke kan garantere alt, men at det ikke er sandsynligt at man vil foretage yderligere tiltag på disse arealer, da der ikke vil være vundet ret meget ekstra rent miljømæssigt herved. Så vil man nok snarere vælge et projekt et andet sted.

HMP: I de projekter Rambøll har lavet, har vi aldrig været ude for at man har lavet et vådområde som påvirker en ejendom så bygninger mv. må opgives. Vi finder altid tekniske løsninger.

LHS fremførte at erstatningerne er større i Løvenborgprojektet, og spurgte hvorfor.

PS svarede at der ikke er særlig stor forskel på erstatningen i de to projekter. Erstatningen afhænger af dyrkningsværdien af jorden og påvirkningsgraden på hvert enkelt delareal. De priser vi har brugt, er dem vi har fået fra DFFE.

SC: En plejeaftale bør også indgå i beregningerne. Plejen ligger os meget på sinde i landboforeningen. Vi vil ikke have flere projekter uden plejeplaner.

AJ var enig heri. Efterfølgende pleje er meget vigtig. Store dele af arealet vil uden pleje gro til og det er ikke det, man har ønsket sig.

HCN: Jeg synes det er et godt projekt og vil håbe der kommer mere vand på skydebanen, som vi er meget generet af.

BO svarede at vi har god brug for jægere i naturforvaltningen og at det er vigtigt at de lærer at skyde ordentligt på skydebaner. BO spurgte i den anledning til kommunens behandling af foreningens ansøgning om etablering af støjvolde. Har vi nu en mulighed for at vores ansøgning rykker op i bunken?

MOHO: Jeg kender ikke jeres ansøgning, men går ud fra at kommunen vil opretholde skydebanen, fordi den er svær at få placeret andre steder.

AJ: Min indgangsvinkel er bestemt heller ikke at nedlægge skydebanen. Den er miljøgodkendt.

HD: Hvad hvis nu man ikke har mulighed for at få afgræsset sit areal. Kommer i så ud med en græsslåmaskine?

PS svarede at vi i fællesskab skal have lavet en plejeaftale som indarbejdes i erstatningsaftalen. Der er flere muligheder, men det bliver den enkelte lodsejer, der skal stå for plejen.

SC tilføjede at mange som ikke har dyr vil kunne få taget slæt til wrap.

KKH fandt at det er et fornuftigt projekt og håber det bliver gennemført. Har man tænkt på offentlighedens adgang?

PS svarede at fjordstien skal laves færdig. Derudover er der mulighed for at gå ad den private fællesvej forbi skydebanen og tilbage. Måske kan der laves aftaler om adgang til udsigtspunkter og etablering af f.eks. fugleskjul eller fugletårn.

KR mener at der er rigeligt med stier. Folk kan sagtens se området fra vejen og flere stier giver flere hundeluffere og løse hunde.

AJ fandt at det ville være fint hvis vi kunne komme overens om en frivillig aftale om adgang til et fugleskjul eller fugletårn på en rimelig placering i området. Erfaringerne viser at et fugletårn hjælper til at styre færdslen ad fastlagte ruter. Herudover gælder Naturbeskyttelseslovens almindelige adgangsregler f.eks. ad markveje og stier såvel nu, som fremover.

AP fremførte at man skal være opmærksom på at man får en anden adgang til at gå ud over engarealerne. Der er der jo en del, f.eks. ornitologer, der kender lovgivningen og udnytter den helt til grænsen.

SC svarede at det er rigtigt at udyrkede arealer er åbne for færdsel til fods hvis der er lovlig adgang dertil. Man må ikke gå på hegnede arealer med dyr og hunde skal være i snor.

BO: Vi jægere holder markfred i perioden 1/5-1/8 og jagtforeningen håndhæver det meget strengt.

ML beklagede at Skov- og Naturstyrelsens folder om naturbeskyttelseslovens regler om adgang til naturen ikke blev udsendt med forrige referat som lovet. Det bliver der rådet bod på med referatet fra dette møde.

AJ sluttede debatten med at opfordre til at der skrides til valg af 2-3 lodsejerrepræsentanter til i projektfølgegruppen.

Resultatet af valget blev følgende lodsejerrepræsentanter:

Pernille Dijohn
Kristian Hardis
Kaj Rasmussen

- Ad. 6. PS opsamlede mødet og takkede for deltagelsen. Vi er blevet meget klogere siden november sidste år. Den tekniske forundersøgelse giver svar på de mange faglige spørgsmål og den ejendomsmæssige forundersøgelse beskriver konsekvenserne for områdets bedrifter og lodsejerholdningerne.

Det vil vi nu studere grundigt sommeren over og efter sommerferien forelægge det for projektgruppen, styregruppen og vores centrale styrelse.

Alle, der har behov for afklaringer, er naturligvis velkomne til løbende at ringe til Skov- og Naturstyrelsens projektmedarbejdere. Vi og vores rådgivere vil lægge os i selen for at give afklaringer og løsninger på specifikke spørgsmål og problemstillinger.

Hvis man beslutter sig for at gå videre med projektet, vil vi bede Direktoratet for FødevarerErhverv om at starte en jordfordeling og egentlige lodsejerforhandlinger om erstatningsaftaler.

AJ afsluttede ved at takke for et godt møde og ønskede god sommer. Referatet bliver sendt ud og så vender vi tilbage til sagen efter sommerferien.